

DESPRE EROAREA-VICIU DE CONSIMȚĂMÂNT

Claudiu-Florin BAN

Title: *About error – vice of consent.*

Abstract: *Error is a false representation of reality. It may result from ignorance of the existence of something that really exists or from a wrong belief in the existence of something that actually does not exist. Thus defined, error may occur in the course of any intellectual process, but the law concerns itself with error when the intellectual process in which it occurs involves the making of a juridical act such as a contract. In that perspective, and in general terms, error is a false or inexact idea that a party to a contract has of an element of that contract. Since consent is the expression of a party's will, if such an expression is prompted by an error it does not then express the party's true will, and therefore the consent thus given should be ineffective because a party in error is consenting to something to which he did not intend to consent. Thus, a party's error challenges the validity of a contract as no valid contract can be made without the valid consent of the parties.*

Keywords: *error, vice of consent, civil code, the error of fact, the error of law.*

Sectiunea 1 Noțiuni introductive

1.1 Istoricul noțiunii de eroare - viciu de consimțământ

Încă din perioada romană clasică, eroarea apare în mod distinct, dintre toate viciile de consimțământ, ca o alterare a consimțământului și cauză de nevaliditate a actului juridic, fiind reținută exclusiv ca viciul de consimțământ. Era vorba despre eroarea obstacol – asupra naturii contractului, asupra identității obiectului ori asupra identității persoanei. Mai târziu s-a acceptat și eroarea asupra substanței, fiind înțeleasă în mod riguros, în sensul erorii asupra substanței lucrului ce constituie obiectul contractului, și nu asupra însușirilor acestuia. În dreptul roman, interferența erorii conduce la nulitatea absolută a contractului încheiat, nulitatea relativă fiind o noțiune necunoscută, întrucât la romani, contractul era valabil sau nul pe deplin. Doar eroarea de fapt era considerată viciu de consimțământ, nu și eroarea de drept, dar această regulă nu era una deplină. Eroarea de drept putea fi invocată ca justificare de anumite persoane a căror implicare redusă în viața politică și socială era de natură să motiveze necunoașterea,

precum era cazul femeilor, minorilor, soldaților și țăranilor. În acest context limitat, judecătorul dispunea de o mare libertate de apreciere, care era strâns legată de obiectivul său, dar pe care legislația romană postclasică a redus-o semnificativ¹.

Până în secolul al II-lea d. Hr., romanii acceptau numai *error in negotio* și *error in corpore*, însă de la începutul secolului al III-lea, jurisconșulții Paul și Ulpian au adăugat și *error in substantia*, mai cu seamă în cazul vânzării-cumpărării. Această validare are drept cauză dezvoltarea relațiilor și schimburilor economice, care au mărit sensibil atât pretențiile părților participante la diverse acte juridice, mai cu seamă de natură comercială, cât și răspunderea lor juridică². Pe lângă erori asupra substanței se puteau întâlni în dreptul roman și erori asupra calității produsului respectiv, de pildă, vin cu gust de oțet în locul unui vin bun. Cumpărătorul care constata un asemenea fapt era îndreptățit să ceară nulitatea vânzării pentru eroare asupra substanței. Eroarea asupra cantității era posibilă doar când creditorul solicita o sumă mai mare decât cea pe care o datora debitorul³.

Plecând din sfera dreptului roman, care este temelia legislației civile moderne, inclusiv celei române, este necesar să precizăm că eroarea viciu de consimțământ nu se reflectă reglementată expres în codurile care au premerș Codul civil de la 1865, respectiv în Codul Calimach și Codul Caragea, însă

¹ Ada Hurbean, *Viciile de consimțământ*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 66.

² Referitor la eroarea în dreptul roman, E. Molcuț, D. Oancea, *Drept roman*, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1993, p. 167 – 168; I. Popescu – Spineni, *Teoria generală a contractelor romane*, București, 1936, p. 43; S. Riccobono, *Bulletino dell' Instituto di diritto romano Vittorio Scialoja*, Milano, nr. 43, 1935, p. 1, M. Guțan, *Drept privat roman*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2005, p. 216 *apud* Ada Hurbean, *op. cit.*, p. 67.

³ Aceasta nu însemna că, într-un domeniu anume, cum era cel al vânzării de sclavi și animale, cumpărătorul putea obține rezoluțiunea contractului sau scăderea prețului din cauza anumitor vicii privitoare la lucruri improprii folosirii, descoperite după vânzare. Aceste mijloace tehnice create cu privire la vânzările între particulari și în scopul de a proteja cumpărătorii de vânzătorii cărora romanii le suspectau moralitatea au fost extinse și asupra vânzărilor mobiliare și imobiliare *apud* Ada Hurbean, *op. cit.*, p. 67.

poate fi întrezărită în textele legale ale Codului lui Andronachi Donici. Astfel, art. 6 din Capitolul XVIII al acestui cod edictează astfel: „*când se va dovedi că învoeala s-ar fi făcut de frică (însă frică ca acea care îngrozește și spăimântează pre om) sau prin reu vicleșug (precum am zice cu scrisori, mărturii și zapise viclene sau prin greșala socoatelor), poate să se miște jalobă, sau când se întâmplă să plătească cineva vre o datorie ce nu era dator, căci ceea ce se dă prin greșală și prin amăgire și prin neștiință, se cere înapoi*”. Dacă la începutul acestui articol citat este reglementată violența și după aceea dolul, „greșala” și „neștiința” de care vorbește acest cod nu sunt altceva decât eroarea.

De asemenea, Codul Caragea cuprinde o prevedere legală, reflectată în art. 44 ultimul alineat, Partea a III-a, Capitolul 2, care, de fapt, reglementează eroarea obstacol din Vechiul Cod civil, astfel: „*Se strică vândarea și cumpărătura, când vândătorul și cumpărătorul se vor ului, unul gășind că vinde alta, ear celalt că cumpără alta*” . În mod similar, în Codul Calimah gășim, în art. 1163 o definiție a noțiunii de substanță a obiectului contractului, prin mențiunea că substanța este „lucrul principal, sau însușimea înființată a lui la care mai vârtos era ținut și cunoscut scopul părții contractante”. Pe de altă parte, eroarea asupra persoanei, reglementată în Codul Calimah se confundă cu dolul, pentru că se precizează că eroarea asupra persoanei este o cauză de anulare a „tocmelii”, când s-a avut în vedere persoana cu care s-a contractat, însă pentru aceasta este nevoie ca o parte să fi înșelat pe cealaltă cu „arătări neadevărate”. Tot în ceea ce privește clasificarea erorii, distincția dintre eroarea de fapt și cea de drept (principiul *nemo censetur ignorare legem* din dreptul roman), se regăsește în art. 3 din același cod⁴.

1.2 Noțiunea de eroare. Reglementarea juridică a erorii

1.2.1 Noțiunea de eroare

La momentul la care un act juridic civil, cum ar fi un contract, a fost încheiat și ulterior executat benevol de către părțile contractante, nu mai are importanță

⁴ D. Alexandresco, *Drept civil român în comparațiune cu vechi legi și principalele legislațiuni străine*, vol. V, Iași, 1900, p. 45-46.

examinarea conținutului contractului și a consimțământului, în mod riguros. Aceasta este situația în care se încadrează majoritatea actelor juridice civile⁵.

Cu totul alta va fi situația atunci când ulterior momentului încheierii unui contract, părțile conștientizează că acordul lor a fost eronat, proiectând mental altfel consecințele juridice ale actului la care au consimțit⁶.

Aceste constatări stârnesc o întrebare cu privire la modul în care trebuie apreciată situația în drept: dacă contractul astfel încheiat trebuie să fie considerat nul doar pentru că una dintre părțile cocontractante și-a imaginat în alt mod urmările juridice ale actului la momentul încheierii lui? Dacă s-ar proceda astfel, înseamnă că un contract în general nu ar mai avea nicio valoare, pentru că oricare din părțile contractului care s-ar considera împovărată datorită încheierii aceluiași act, ar putea să spună că ea s-a raportat la altceva în momentul încheierii contractului. Pe de altă parte, partea cocontractantă care s-a încrezut în cuvântul dat va fi grav dezamăgită, și chiar ar putea suferi un prejudiciu și astfel circuitul civil ar fi împovărat de o îndoială generală. Întrebările care se nasc și cărora va trebui să le răspundem în paginile care urmează vizează ce se întâmplă însă în situația în care contractul este lăsat în ființă chiar dacă părțile au opinii diferite asupra conținutului contractului. Într-o atare situație s-ar putea spune că principiul autonomiei de voință este unul amăgitor, înșelător, întrucât s-ar ajunge la consecințe juridice care nu au fost urmărite de părțile actului. De asemenea, o altă întrebare căreia suntem datori să-i răspundem este aceea dacă orice eroare trebuie luată în considerare sau numai unele dintre ele⁷.

Fără dubii, în *illo tempore*, din acest punct de vedere, ordinea de drept s-a găsit în fața unei dileme, întrucât era nevoie a se găsi un echilibru între ocrotirea cocontractantului al cărui consimțământ nu este perfect și protecția convenției, a circuitului civil⁸. Împăcarea lor nu este nici astăzi facilă. În prezent, nu există niciun sistem de drept care să ia în calcul toate erorile comise la încheierea actului juridic, precum nu există sisteme de drept care să ignore cu desăvârșire orice eroare. Într-o formulare generică s-a spus că pentru a fi

⁵ O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 206

⁶ O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 206.

⁷ *Ibidem*.

⁸ A se vedea O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 206.

luată în considerare eroarea trebuie să nu fie nici atât de gravă pentru a face actul inexistent, și nici atât de ușoară, încât să nu aibă un rol fundamental , la încheierea actului⁹.

Împrejurarea în care este posibil să apară eroarea privește nu numai declanșarea voinței interne ci și declararea, transmiterea sau interpretarea voinței.

În ceea ce privește definiția noțiunii de eroare viciu de consimțământ, În literatura juridică s-a avansat o definiție ce are o formulare concisă, aproape eliptică dar în același timp cuprinzătoare. Prin eroare se înțelege falsă reprezentare a unor împrejurări la încheierea unui act juridic¹⁰.

Într-o altă opinie doctrinară se preia inițial o definiție dată de D. Cosma și anume: „Prin eroare se înțelege în genere ignorarea sau cunoașterea greșită a realității¹¹”, pentru ca mai apoi autorul să o nuanțeze considerând că în materie contractuală, eroarea este identificarea greșită a realității prin noțiuni inadecvate. În doctrină se apreciază că întrucât contractul este manifestarea unui acord de voință, această manifestare trebuie să exprime cât mai exact voința reală, internă, prin intermediul cuvintelor sau a unor semne exterioare. Când însă această exprimare lipsește, confundându-se spontan înțelesul cuvintelor, se ivește o depărtare între ceea ce s-a vrut și ceea ce s-a exprimat. Această distanță constituie rătăcirea¹² voinței exprimate, a consimțământului, de la sensurile voinței interne, ceea ce determină ca actul juridic să nu mai exprime adevăratul înțeles juridic dorit de contractantul aflat în eroare (*errans*)¹³.

Nu putem achiesă la această definiție a erorii dată de D. Cosma din câteva considerente. În primul rând întrucât termenul „ignorare” are sensul de nesocotire de omitere a realității, ceea ce ne conduce cu gândul la o eventuală culpă a victimei erorii care a dat dovadă de ușurință în aprecierea realității, ba mai mult a nesocotit-o la momentul acordului de voință prin

⁹ B. Starck, H. Roland, L. Boyer, *Obligations. II. Contrat*, Ed. Litec, Paris, 1989, p. 554 *apud* O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 207.

¹⁰ G. Boroș, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 134.

¹¹ D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, București, 1969, p. 153.

¹² Sensul primar al lui *error(-is)* este rătăcire, de pierdere a căii drepte, de a merge la întâmplare. Iar cel care rătăcește din...eroare este denumit *errans*.

¹³ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligatii*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 326.

consimțământ. În această situație desigur, nu poate fi vorba despre sancțiuni precum anularea contractului sau obligarea cocontractantului la plata de daune-interese. Ar fi absurd ca o persoană de bună-credință să suporte astfel de consecințe severe câtă vreme victima erorii a fost ignorantă. În al doilea rând, ni se pare vagă și insolubilă o definiție a erorii ca fiind o „identificare greșită a realității prin noțiuni inadecvate”. Privitor la această formulare se nasc firesc și câteva întrebări: Ce ar trebui să înțelegem prin „noțiuni inadecvate”? Dacă noțiunile sunt improprii sau nepotrivite înseamnă că oricum persoana respectivă nu este în măsură să se raporteze în mod corect la realitate, dacă prin conceptul de „noțiune” înțelegem o formă logică fundamentală a gândirii omenești care reflectă caracterele generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte. De asemenea, dacă persoana are dificultăți în identificarea realității privitoare la condițiile contractului pe care îl încheie este foarte dificil să credem că aceasta este capabilă să reflecteze asupra deciziei sale. Credem astfel că, termenul „identificare” nu este fericit ales ci mult mai nimerită ar fi fost formularea prin intermediul aceluia de „reprezentare” desigur a realității.

Alți doctrinari consideră eroarea ca fiind o falsă reprezentare a unor situații de fapt sau de drept relevante pentru încheierea contractului. În contract, ea se poate întruchipa în ignorarea ori percepția greșită a elementelor contractului încheiat, precum și asupra unor norme juridice determinate, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului¹⁴.

Cu privire la această definiție a erorii și pornind de la înțelesul noțiunii de realitate ca și categorie filosofică care desemnează tot ceea ce există efectiv, apreciem că acest termen este mai nimerit decât sintagma „situații de fapt și de drept” dacă dorim o definiție cât mai concisă și în același timp atotcuprinzătoare asupra acestui viciu de consimțământ.

O altă opinie doctrinară apreciază, iar noi achiesăm la această părere, că eroarea este falsă reprezentare a realității de către una dintre părți la încheierea unui contract, cu privire la unul sau altul dintre elementele acelui contract¹⁵. Motivul principal pentru care am ales să ne raliem acestei opinii din doctrină ține de concizia exprimării dar în același timp și de faptul că această definiție deși concisă este, în opinia noastră atotcuprinzătoare. De asemenea, considerăm că este justă această definiție câtă vreme în materie

¹⁴ S. Neculaescu, *Izvoarele obligațiilor în Codul civil, art. 1164-1395*, Ed. C.H.Beck, București, 2013, p. 153.

¹⁵ L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile, Vol. II Contractul* Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 232.

contractuală există numeroase erori posibile precum eroarea asupra naturii juridice a contractului, eroarea asupra obiectului obligațiilor din contract, eroarea cu privire la valoarea prestațiilor la executarea cărora părțile contractante se obligă, eroarea asupra persoanei cocontractantului ori eroarea asupra motivelor care au stat la baza formării hotărârii de a contracta.

Într-o abordare aparte, eroarea este definită ca fiind *falsa reprezentare a realității în conștiința persoanei care deliberează și adoptă hotărârea de a încheia actul juridic*¹⁶. Eroarea, așa cum spunea D. Alexandresco, este starea intelectuală în care ideea realității este întunecată și ascunsă prin ideea falsă pe care o avem despre un lucru. Mai putem defini eroarea ca fiind discrepanța inconștientă între reprezentarea celui ce acționează și realitate. Eroarea se diferențiază de ignoranță, întrucât aceasta din urmă constă în faptul de a nu avea nicio idee despre un lucru. De aici înțelegem că falsa reprezentare a realității trebuie să fie inconștientă¹⁷.

Critica noastră privitoare la această formulare a definiției noțiunii de eroare vizează în primul rând caracterul ei prea vag, imprecis, câtă vreme uzitează cu termeni precum „conștiința” care este o categorie psihologică puțin înțeleasă și cunoscută de cetățenii cu un nivel intelectual mediu. În al doilea rând credem că exprimarea de mai sus și anume „*falsa reprezentare a realității în conștiința persoanei care deliberează*” este într-un fel pleonastică pentru motivul că dacă există o falsă reprezentare a realității, este evident că aceasta nu se poate produce decât la nivelul conștiinței individuale, întrucât psihologia a stabilit că reprezentarea ca proces psihic de percepere a realității se produce la nivelul conștiinței individului, înțeleasă ca forma cea mai înaltă de reflectare psihică a realității, proprie numai oamenilor, produs al activității creierului uman, sub acțiunea condițiilor sociale.

Eroarea este deci o credință care nu este conformă cu adevărul. Ea nu trebuie confundată cu ignoranța (*ignorentia*), care consistă în absența totală a oricărei noțiuni, deși efectele juridice ale ignoranței sunt aceleași ca și ale erorii¹⁸.

¹⁶ O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 207.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, vol. V, București, 1915, p. 47.

Consecința directă a apariției erorii este încheierea unui act juridic în alte condiții decât cele preconizate de partea care o invocă și se datorează considerării ca real a ceea ce este fals și viceversa. Sintetic spus, în cazul erorii există o nepotrivire între voința internă și voința declarată¹⁹.

Putem spune că, în general, eroarea este un viciu atunci când partea care a săvârșit-o nu ar fi încheiat actul dacă eroarea n-ar exista și, dimpotrivă, nu este viciu, când partea ar fi încheiat actul chiar dacă n-ar fi fost indusă în eroare²⁰.

1.2.2 Reglementarea erorii

Distinct față de Codul civil din 1864 care reglementa eroarea în art. 954 într-o formulare negativă („Eroarea nu produce nulitate...”), noul Cod civil dedică un sediu general al erorii prin dispozițiile art. 1207, care trebuie completat cu prevederile articolelor următoare, art. 1208 – 1213. Prevederile amintite formează un regim juridic nou al viciului erorii, din viziunea reglementării condițiilor, a calificării și ordonării cazurilor de eroare, a formelor și sancțiunii erorii²¹.

Actualele texte normative se inspiră din reglementarea dată viciilor de consimțământ de Codul civil italian, care susține o concepție diferită de cea a Codului civil francez ale cărui soluții au fost preluate de vechiul nostru Cod civil. Dacă vechiul Cod civil definea eroarea făcând referire la „substanța obiectului convenției”, actualul Cod civil preia reglementarea Codului civil italian, potrivit căruia, pentru a se anula contractul, eroarea trebuie să fie *esențială*, adică să fie hotărâtoare la încheierea contractului²².

Secțiunea 2 Clasificarea erorii și tipurile de eroare

2.1 Clasificarea erorii

¹⁹ P. Malaurie, L. Aynes, *Droit civil. Obligations*, apud A. Hurbean, *op. cit.*, p. 68.

²⁰ C. Hamangiu, I. Rosetti – Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil*, Ed. All, București, 1998, vol. I, p. 82.

²¹ C. Zamșa, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1272.

²² Săche Neculaescu, *op. cit.*, p. 153.

În lumina Codului civil de la 1864, deși eroarea-obstacol nu era reglementată, aceasta fiind o creație doctrinară, aceeași doctrină clasifica eroarea în eroare –obstacol, eroare viciu de consimțământ și eroare indiferentă. Eroarea obstacol era cea care cădea asupra naturii actului (*error in negotio*) sau asupra identității obiectului actului juridic (*error in corpore*), și conducea la nulitatea absolută a actului. Eroarea viciu de consimțământ, denumită și eroare gravă, era cea care purta asupra calităților substanțiale ale obiectului actului juridic (*error in substantia*) ori asupra identității ori calităților persoanei cocontractante (*error in personam*); aceasta era de fapt eroarea autentică, propriu-zisă în codul nostru civil. Ea se sancționa cu nulitatea relativă. În cele din urmă, eroarea indiferentă era eroarea care nu influența validitatea actului juridic²³.

În linii mari clasificarea anterioară se reflectă și în Noul Cod civil cu precizarea că eroarea obstacol a fost echivalată în privința efectelor cu eroarea viciu de consimțământ, sancțiunea fiind nulitatea relativă. Așa cum am mai spus anterior, în timp ce vechea reglementare a avut drept etalon Codul civil francez, în prezent, actuala reglementare, a luat drept model textele Codului civil italian (art. 1428-1433)²⁴.

Cert este că eroarea se poate prezenta în forme diferite și poate avea grade de intensitate diferite. Din punctul de vedere al severității sau intensității sale, eroarea –viciu de consimțământ poate fi așezată între eroarea-obstacol și eroarea indiferentă. Această clasificare era fundamentală sub regimul Codului civil 1864, astăzi păstrând mai mult o importanță teoretică și reflectând amintirea unei perspective clasice asupra dreptului civil. Noul Cod civil înțelege, față de clasificarea clasică să facă vorbire despre *eroarea esențială* care atrage mereu anularea contractului (art. 1207). În lumina noului cod, eroarea poate fi ori esențială, ori indiferentă, având ca efect că doar eroarea esențială este sancționată cu nulitatea relativă. De asemenea, nivelarea la care ne constrânge noul Cod civil în materia erorii se materializează în aplicarea aceleiași sancțiuni, indiferent de cazul concret de eroare esențială și anume, nulitatea relativă. Din acest unghi, clasificarea clasică a erorii și-a pierdut însemnătatea practică, noi amintind-o însă, accentuând similitudinea de regim juridic și cu privire la sancțiunea

²³ O. Ungureanu, Cornelia Munteanu, *op. cit.*, p. 207.

²⁴ *Ibidem*, p. 208.

incidentă pentru eroarea esențială, care viciază consimțământul părților contractante²⁵.

Așadar, clasificarea erorii se poate realiza raportându-ne de principiu la două criterii și anume: urmările ce se produc și natura realității fals reprezentate.

În funcție de urmările care se produc, trebuie să deosebim între *eroarea esențială* și *eroarea neesențială* sau *indiferentă*²⁶.

Din lecturarea art. 1207 alin. (2) C. civ. reiese că eroarea este esențială dacă falsă reprezentare cade asupra:

- naturii sau obiectului actului juridic care se încheie (*error in negotio*), în sensul că o parte apreciază că încheie un anumit act juridic, în timp ce cealaltă parte crede că încheie un alt act juridic (de pildă, una din părți crede că încheie un contract de locațiune, iar cealaltă parte crede că încheie un contract de vânzare)²⁷;
- identității fizice a obiectului prestației (*error in corpore*), în sensul că una dintre părți apreciază că negociază cu privire la un bun, iar cealaltă parte se referă la un alt bun (spre exemplu, o parte dorește să vândă un imobil dintr-o localitate din țară, iar cocontractantul acceptă considerând că este vorba despre un imobil situat în București);
- calităților substanțiale ale obiectului prestației ori altei împrejurări considerate esențiale de către părți în absența cărora actul juridic nu s-ar fi încheiat (*error in substantiam*)²⁸;

²⁵ P. Vasilescu, *op.cit.*, p. 327.

²⁶ G. Boroi, C.A. Angheliescu, *op. cit.* p. 135.

²⁷ Într-o speță, s-a admis acțiunea întemeiată pe eroarea obstacol, întrucât înstrăinătorul a făcut dovada că a dorit să încheie un contract de întreținere, iar nu de vânzare – Trib. București, s. a IV-a civ. dec. nr. 1564/1996, în C.P.J.C., 1993-1997, p. 45; pentru aceeași situație, a se vedea și Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 3332/1998, în C.P.J.C., 1998, p. 39 *apud* G. Boroi, C.A. Angheliescu, *op. cit.* p. 135.

²⁸ Art. 1207 alin.(2) pct.2 din Noul Cod civil pune capăt disputei privitoare la înțelesul obiectiv sau subiectiv al conceptului de substanță a obiectului. Astfel, în cazul *error in substantiam*, interesează nu numai lucrul considerat în materialitatea lui, ci și conținutul prestației (acțiunea și inacțiunea), iar cum prestația este determinată de părțile actului juridic, reiese că componentele care alcătuiesc prestația vor fi sa nu esențiale funcție de

- asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat (*error in personam*).

Nu trebuie să pierdem din vedere că atunci când falsa reprezentare cade asupra valorii economice a contraprestației, este vorba despre o *eroare lezionară*, careia nu i se aplică regulile de la eroare (*error in substantiam*), ci regulile de la leziune ca viciu de consimțământ, ceea ce semnifică faptul că majorul nu va putea dobândi anularea actului juridic astfel încheiat decât în condițiile prevăzute la art. 1221 alin. (1) și art. 1222 alin. (2) din NCC²⁹. Un prim aspect care cere a fi relevat este acela că, având în vedere

intenția părților de a le conferi sau nu acest caracter. De altfel, în jurisprudență (C.S.J., s. civ., dec. nr. 160/1993, în Dreptul nr. 7/1994, p. 84; în această decizie se mai menționează, justificat, că eroarea asupra substanței obiectului nu trebuie confundată cu viciile ascunse ale lucrului) s-a semnalat că substanța obiectului este formată din acele calități ale sale care au fost determinante pentru părți sau parte într-un asemenea grad încât, dacă ar fi fost cunoscută lipsa acestora, actul juridic nu s-ar mai fi încheiat (de pildă, cumpărătorul s-a înșelat cu privire la proveniența lucrului, vechimea acestuia sau asupra persoanei care a realizat lucrul respectiv).

În concepția obiectivă, se aprecia că este de interes doar materialul din care este alcătuit obiectul, precum și suma calităților ori proprietăților care îi sunt specifice și care îl disting de lucrurile de alt gen. În unele situații, atât concepția obiectivă cât și concepția subiectivă asupra noțiunii de substanță a obiectului conduc la același rezultat. De exemplu, dacă o persoană achiziționează un obiect confecționat din bronz, crezând că este făcut din aur, deoarece substanța avută în vedere din punct de vedere obiectiv este metalul din care este lucrat obiectul, iar din punct de vedere subiectiv, însușirea determinantă pe care cumpărătorul o are în vedere este tot metalul respectiv, deci în ambele viziuni, vânzarea este anulabilă pentru eroare asupra substanței obiectului; pot apărea situații în care rezolvarea diferă. De exemplu, dacă o persoană achiziționează o bijuterie, având în vedere vechimea ei, considerând că este confecționată din aur, deși aceasta este făcută din bronz, în cadrul teoriei obiective, o astfel de eroare poate conduce la anularea actului juridic, în schimb, prin prisma teoriei subiective, nu trebuie să intervină nulitatea pentru că acea calitate determinantă nu este metalul din care este confecționată bijuteria, ci vechimea sa *apud* G. Boroi, C.A. Angheliescu, *op. cit.* p. 136.

²⁹ *Ibidem*.

modalitatea generală de formulare a textului legii, aceasta ne conduce la concluzia că leziunea, așa cum este ea reglementată de art. 1221 alin. (1) NCC este una de drept comun, care se aplică, de regulă, tuturor persoanelor, nefiind limitată la o anumită categorie de persoane (majori, minori, interziși judecătorești, ș.a.).

În ciuda acestui fapt, literatura noastră juridică arată însă că leziunea reglementată la art. 1221 alin. (1) NCC se referă numai la persoanele majore, nu și minore, deoarece leziunea privitoare la aceștia din urmă ar fi numai cea reglementată la art. 1221 alin. (3) NCC³⁰.

Cu privire la aspectul invocat, nu suntem de acord cu acest punct de vedere, impunându-se anumite nuanțări și precizări, formulate în doctrină³¹. În primul rând, astfel cum s-a observat și anterior, art. 1221 alin. (1) NCC are o formulare generală, care nu exclude aplicarea sa și pentru minori.

În al doilea rând, sunt minori care obțin capacitatea de exercițiu deplină înaintea împlinirii vârstei majoratului ori prin căsătorie³², fie după 16 ani, prin dobândirea capacității depline anticipate de exercițiu pentru motive temeinice, în condițiile prevăzute la art. 40 NCC. În aceste condiții, nu pot subzista temeieri legale pentru ca să li se refuze acestor categorii de minori dreptul de a invoca prevederile art. 1221 alin. (1) NCC privitoare la leziune. Cu toate acestea, ei nu sunt în drept, în cazurile studiate, să invoce leziunea privitoare la minori legiferată de art. 1221 alin. (3) NCC³³.

Un alt argument vizează faptul că și minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă are, în anumite condiții, dreptul de a invoca leziunea de drept comun. Astfel, art. 42 NCC prevede la alin. (1) faptul ca minorul poate să încheie acte juridice ce privesc munca, îndeletnicirile artistice ori sportive sau privitoare la profesia sa, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, dar și cu respectarea prevederilor legii speciale, dacă se impune. Apoi, la alin. (2) se precizează faptul că minorul poate să dispună singur de veniturile obținute ca urmare a încheierii unor astfel de acte. Altfel spus, minorul

³⁰În acest sens, a se vedea, de exemplu, C. Zamșa, *Comentariu la art. 1221 NCC*, în Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1283; C.-T. Ungureanu, *op. cit.*, p. 26, nr. 7 și p. 28, nr. 10; O. Ungureanu, C. Munteanu, *op. cit.*, p. 236 și 238; G. Boroș, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. a II-a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 161 *apud Ibidem*.

³¹D. Chirică, *ibidem*, p. 34.

³²A se vedea art. 39 NCC.

³³*Ibidem*.

poate dispune de veniturile dobândite în condițiile enumerate mai sus, prin acte juridice, incluzând aici și actele de dispoziție, fără a avea încuviințarea ocrotitorului legal ori a tutorelui, fapt ce înseamnă că, pentru acele acte, are capacitate deplină de exercițiu. Unor astfel de acte încheiate de minor le sunt aplicabile prevederile art. 1221 alin. (3) NCC care se referă la actele încheiate de minorii fără capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă³⁴.

Un ultim argument, vizează faptul că minorii fără capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, pot încheia singuri și acte de conservare³⁵, pe lângă actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor și aceasta ca o excepție de la regulile de drept comun la care sunt supuși în privința actelor juridice pe care le încheie³⁶.

Prevederile legale referitoare la leziune nu au nicio aplicabilitate în privința actelor de dispoziție de valoare mică, datorită lipsei lor de însemnătate, însă în privința actelor de conservare, în opoziție cu punctul de vedere actual³⁷, ne raliem părerii exprimate în doctrină³⁸, potrivit căreia în această situație leziunea are incidență. Nu vom detalia problema actelor de

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ A se vedea art. 41 alin. (3) și art. 43 alin. (3) NCC.

³⁶ Este vorba, pe de o parte, de regula potrivit căreia minorul lipsit de capacitate de exercițiu nu poate încheia acte juridice decât prin intermediul reprezentanților săi legali, conform art. 43 alin. (2) NCC iar, pe de altă parte, de regula conform căreia minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate încheia acte juridice, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui (acte de administrare), iar pentru situațiile prevăzute de lege (actele de dispoziție) și cu încuviințarea instanței de tutelă, așa cum prevede art. 41 alin. (2) NCC *apud* D. Chirică, *op. cit.*, p. 35.

³⁷ Conform opiniei curente, actele de conservare sunt considerate a fi neutre și folositoare și că nu ar putea prejudicia nimeni pe autorul lor. De exemplu, se susține că “*actul de conservare este întotdeauna un act avantajos pentru autorul său, deoarece presupune cheltuieli de o valoare mult mai mică decât valoarea dreptului ce se tinde a fi salvat*”. (G. Boroi, *Actul juridic civil, cit. supra*, p. 83) *apud Ibidem*.

³⁸ D. Chirică, *Leziunea între reglementarea vechiului și a noului Cod civil*, în *In memoriam Mircea Muresan*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 35.

conservare, întrucât acestea sunt foarte numeroase și extrem de diverse³⁹, observăm numai că, în anumite circumstanțe, actele de conservare pot fi lezionare. Este adevărat că prin natura lor astfel de acte au drept scop ocrotirea unor drepturi cu conținut patrimonial, ce privesc stoparea pieirii unor elemente, însușiri sau calități ale unor valori economice (bunuri sau patrimoni) și cu toate acestea executarea lor presupune uneori antrenarea unor cheltuieli care pot fi importante, cum ar fi, de pildă, plata unei datorii pentru evitarea urmăririi unui bun, iar pe de altă parte, asumarea unor riscuri cauzate de motive preexistente de pierdere sau dispariție a dreptului sau bunului ce se dorește a fi conservat, în ciuda intervenției pentru conservarea lui⁴⁰. Un exemplu foarte bun oferit de literatura juridică este acela al actului de angajare de către minor a unui notar pentru inventarierea unui patrimoniu succesoral și sigilarea și depozitarea bunurilor ce fac parte din acel patrimoniu, în situația în care, întrucât nu se cunoaște conținutul patrimoniului succesoral și implicit a valorii acestuia, onorariul solicitat de notar poate fi lezionar. În astfel de condiții, în actuala reglementare care spunem noi este criticabilă, actul încheiat de minor este valabil, întrucât nu este susceptibil de anulare pentru lipsa capacității de exercițiu⁴¹, însă se poate pune problema anulării acestuia pentru leziune în condițiile prevăzute de art. 1221 alin.(1) NCC.⁴²

Eroarea neesențială (indiferentă) este o falsă reprezentare a unor împrejurări neglijabile, de o importanță redusă la momentul încheierii actului juridic, în sensul că partea aflată în eroare ar fi încheiat actul juridic și dacă ar fi avut o reflectare corectă asupra acelor împrejurări, astfel încât nu este afectată însăși valabilitatea acestuia (de exemplu, eroarea asupra stării civile a cumpărătorului⁴³, eroarea asupra bonității cocontractantului, eroarea asupra calităților nesubstanțiale ale obiectului etc., bineînțeles dacă

³⁹Pentru dezvoltări asupra acestor acte, a se vedea C. Brenner, v° *Acte juridique*, Rep. civ. Dalloz, ian. 2013 nr. 242 și urm.

⁴⁰*Ibidem*, nr. 244 și 246.

⁴¹Pentru înfăptuirea actelor de conservare, așa cum am văzut, minorul, indiferent de vârstă, are capacitate deplină de exercițiu.

⁴²D. Chirică, *ibidem*, p. 35.

⁴³ Pentru o aplicație practică a se vedea, de pildă, Trib. București, s. a IV-a, dec. nr. 499/1997, în C.P.J.C., 1993-1997, p.2 *apud* G. Boroi, C.A. Anghelescu, *op. cit.* p. 137.

părțile nu au apreciat împrejurările respective ca fiind esențiale pentru încheierea actului juridic)⁴⁴.

Eroarea indiferentă poate conduce cel mult la o diminuare sau majorare a valorii prestației, cum foarte bine poate rămâne fără vreo urmare juridică⁴⁵.

În unele cazuri, legea consideră eroarea ca fiind neesențială. Spre exemplu, conform art. 1207 alin. (4) C. civ., eroarea privitoare la simplele motive ale contractului nu este esențială, decât în cazul în care prin voința părților astfel de motive au fost apreciate ca decisive la încheierea acestuia. În aceeași notă, conform art. 1210 C. civ. simpla eroare de calcul nu atrage anularea contractului, ci numai corectarea acesteia la solicitarea oricărei părți, cu excepția cazului în care, materializându-se într-o eroare asupra cantității, aceasta a fost esențială la încheierea contractului⁴⁶.

În funcție de *natura realității fals reprezentate*, eroarea este de două feluri:

- eroare de fapt;
- eroarea de drept.

Eroarea de fapt rezidă în falsa reprezentare a unei stări sau împrejurări faptice la încheierea actului juridic civil.

Eroarea de drept este falsa reprezentare asupra existenței sau conținutului unei norme juridice la încheierea actului juridic. Art. 1207 alin. (3) C. civ. edictează că eroarea de drept este esențială atunci când privește o normă juridică determinantă, conform voinței părților, pentru încheierea contractului, iar din art. 1208 alin. (2) C. civ. reiese că dispoziția legală despre care este vorba să nu fie una accesibilă și previzibilă⁴⁷.

În doctrină s-au mai înfăptuit și alte clasificări precum cea după *obiectul erorii*:

- *eroarea de fapt* – care are drept obiect o stare de fapt greșit reprezentată;
- *eroarea de drept* – care are ca obiect o normă juridică;
- *eroarea de calcul* – care poate fi o simplă eroare materială ori o eroare esențială, dacă privește cantitatea obiectului contractului;

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

- *eroarea de comunicare* – care poartă asupra modului de exprimare a voinței (art. 1211 NCC);
- *eroarea de transmitere* – care vizează modalitatea în care declarația care cuprinde manifestarea de voință a fost transmisă eronat prin mijlocirea unei alte persoane ori prin mijloace de comunicare la distanță (art. 1211 NCC)

În funcție de *culpa subiectului de drept aflat în eroare*, eroarea poate fi:

- *eroare scuzabilă*, cea care înlătură culpa subiectului de drept și poate fi invocată ca viciu de consimțământ;
- *eroarea nescuzabilă*, aceea care presupune o culpă, o lipsă de diligență a autorului manifestării de voință, și care nu poate fi invocată ca viciu de consimțământ.

În sfârșit, o ultimă clasificare privește *asumarea riscului erorii* și funcție de acest criteriu distingem între:

- *eroarea asumată*, care se caracterizează prin asumarea riscului de către autorul manifestării de voință asupra unei anumite erori, având ca efect pierderea dreptului de a mai invoca eroarea ca viciu de consimțământ⁴⁸.
- *eroarea neasumată*, aceasta fiind situația în care autorul manifestării de voință nu și-a asumat niciun risc privitor la o posibilă eroare esențială în care s-ar găsi⁴⁹.

⁴⁸ E.J. Prediger, *Introducere în studiul dreptului civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 116.

⁴⁹ *Ibidem*.